До 150-річчя Наукового товариства імені Шевченка

УДК 061.2:82](477.83-25)”1873/1891”:008-051(477.4/5)

ЛІТЕРАТУРНЕ ТОВАРИСТВО імені ШЕВЧЕНКА (1873–1891) ЯК ПРЕДТЕЧА НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА імені ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ (1892–1939) У КОНТЕКСТІ СОБОРНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Любов Кужель

науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаника

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3727-2371
DOI: https://doi.org/10.37222/2524-0315-2023-15(31)-2

На основі архівних даних висвітлено діяльність Літературного товариства імені Шевченка (1873–1891) як предтечі Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1892–1939). Досліджено загальну історію Товариства імені Шевченка, передумови виникнення, його структуру, фінансове становище, функціонування друкарні, видавничу діяльність. Розглянуто участь у його створенні громадських діячів Галичини – О. Барвінського, Ом. Огоновського, К. Сушкевича, С. Качали, І. Франка – і Наддніпрянської України – О. Кониського, М. Драгоманова, В. Антоновича, Є. Милорадович, М. Жученка. Заснування Літературного товариства імені Шевченка відповідало національним прагненням українців, розділених кордонами двох імперій, спільна праця галицької і наддніпрянської інтелігенції сприяла формуванню єдиного загальноукраїнського інтелектуального простору, подоланню кордонів для діяльності українців в освітньо-просвітницькій сфері, актуалізувала ідеї загальноукраїнської єдності, державницьких устремлінь.

Ключові слова: *Літературне товариство імені Шевченка, Наукове товариство імені Шевченка у Львові, Галичина, Наддніпрянська Україна, освітньо-просвітницька діяльність, українська національна ідея.*

© Кужель Л., 2023

Постановка проблеми. Національно-культурне відродження українського народу останньої третини XIX ст. відбувалось у надзвичайно складних умовах, коли українські землі були розділені між двома імперіями – Австро-Угорщиною і Росією, державна політика яких була спрямована на національне поневолення та асиміляцію. Принципові питання в суспільно-культурному житті українського народу у той час – захист української мови, утвердження самобутності українського народу, вивчення його історії, літератури, видання українською мовою художньої літератури, підручників і наукових праць. Громадськість Галичини і Наддніпрянської України вирішила об'єднати зусилля для їхнього здійснення. Галичина стала центром українського руху, концентруючи сили у Львові. Ідея заснування окремої громадської інституції із статутними завданнями наукового просвітництва виникла на загальних зборах товариства «Просвіта» у травні 1870 року. Діяльність нового товариства мала спрямовуватися лише на науково-літературну працю *[38, с. 18]*. 27 листопада 1873 року його засновники подали заяву до Галицького намісництва про затвердження статуту, а 11 грудня 1873 року у Львові було створене Товариство імені Шевченка, яке часто мало ще у назві «літературне» або «літературно-наукове». В «Енциклопедії історії України» (2010, т. 7) його назва – «Товариство імені Шевченка»; у цьому самому джерелі (2009, т. 6) – «Літературно-наукове товариство імені Т. Шевченка». У нашій статті вживаємо назву «Літературне товариство імені Шевченка» як найбільш відповідну. У виданні «Справозданє з первих загальних зборів Товариства имени Шевченка» зазначено, що «Вість о єго заложеню привитало ві всіх сторонах краю з радостю и надією, и заявило сю надію именно в день роковин смерти Тараса Шевченка в численних телєґрамах» *[47, арк. 1]*. Спочатку Товариство пропонували назвати «Галич», але, як зазначає К. Студинський, «ім'я Шевченка з'єднало розділених кордонами дітей української нації в однім Товаристві, якому судилося з часом відіграти важну ролю в історії українського культурного життя» *[52, с. X]*. Більшість дослідників звертають увагу на діяльність Наукового товариства імені Шевченка (1892–1939), а про попередника – Літературне товариство імені Шевченка – згадують побіжно, не характеризуючи його здобутків, тоді як українська академічна наука на західноукраїнських

землях провадить тяглість саме від цієї інституції. У нашому дослідженні на основі архівних матеріалів всебічно висвітлено діяльність Літературного товариства імені Шевченка.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Авторами перших публікацій про Літературне товариство імені Шевченка були його члени. Здебільшого це були короткі інформаційні повідомлення, які розкривали підвалини його діяльності та розвитку. Серед дослідників варто згадати О. Барвінського *[3]*, М. Грушевського *[11]*, С. Єфремова *[22]*, В. Гнатюка *[10]*, І. Франка *[54; 57]*, К. Студинського *[52]*. Після 1939 року діяльність Літературного товариства імені Шевченка в межах НТШ досліджували вчені в діаспорі, зокрема В. Дорошенко *[16; 17]*, М. Стахів *[50]*, В. Лев *[36; 37, с. 5–7]*, В. Кубійович *[31]*. Із сучасних досліджень насамперед назвемо праці О. Купчинського *[32; 34]*, Р. Кучера *[35]*, Т. Кульчицької *[43]*, І. Демуз *[14]*, З. Зайцевої *[23]*, В. Савенко *[46]*. Джерельна база статті – наукові публікації, рецензії, хронікально-бібліографічні огляди та документи і матеріали, що зберігаються у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, протоколи засідань Літературного товариства імені Шевченка, статути, касові книги друкарні, вміщені в Центральному державному історичному архіві України у м. Львові *[24; 26; 48]*.

До перших історичних праць, які надають нам відомості про Літературне товариство імені Шевченка, належить стаття його голови О. Барвінського «Про заснування і дотеперішній розвиток Товариства ім. Шевченка». Вона має інформаційно-статистичний характер, а отже, коротко розкриває його діяльність упродовж перших 20 років. Автор стисло характеризує діяльність української інтелігенції в умовах тотальної заборони «українського слова» Валуєвським циркуляром 1863 року, обмеження якого і спонукали науковців до об'єднання зусиль на основі створення потужного наукового осередку. Так виникає Літературне товариство імені Шевченка у Львові в 1873 році. М. Грушевський у статті «Дотеперішній розвій Наукового Товариства імени Шевченка», опублікованій у першому номері «Хроніки НТШ» (1900), коротко проаналізував діяльність перших двадцяти років існування Товариства, особливу увагу звернув на останні три роки функціонування інституції *[11]*. К. Студинський у статті «Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові (1873–1928 рр.)» відзначив основні етапи у функціонуванні

Товариства, зокрема діяльність його предтечі – Літературного товариства імені Шевченка, відомих його учасників, подав відомості про установу, придбання нерухомості та іншого майна *[52]*. Володимир Дорошенко, голова Бібліографічної комісії НТШ, директор бібліотеки Товариства, у працях «Наукове товариство імени Шевченка у Львові (1873–1892–1912 рр.)» (1913) *[16]* і «Огнище української науки. Наукове товариство ім. Шевченка. З нагоди 75-річчя його заснування» (1951) *[17]*, розкриваючи історію створення і діяльність Товариства, виокремив розділ, присвячений діяльності Літературного товариства імені Шевченка (1873–1892). Науковець подав короткий аналіз усієї наукової літератури, яка була опублікована Товариством, і список видань НТШ за 1873–1939 роки, який доповнює його дослідження. У праці з нагоди 50-річчя НТШ «Наукове товариство імени Шевченка у Львові» *[10]* В. Гнатюк висвітлив історію та основні етапи розвитку наукового осередку. Автор зазначив, що створенню НТШ передувало заснування Літературного товариства імені Шевченка, яке виникло через спільну працю галичан і наддніпрянців для виконання основних вимог його статуту «спомогати розвою рускої словесности».

Оглядово-популярний характер мають праці вчених діаспори, приурочені до ювілеїв заснування Товариства імені Шевченка, серед яких варто виокремити дослідження В. Лева «Сто років праці для науки й нації: коротка історія Наукового Товариства ім. Шевченка» *[37]*, М. Стахіва «Наукове Товариство ім. Шевченка в Краю і на еміграції» *[50]*. У науково-популярних статтях автори висвітлюють історію Товариства від виникнення Літературного товариства імені Шевченка, засвідчують його роль і місце у національно-культурному відродженні як Галичини, так і всієї України, його значення у формуванні незалежної української науки. Через відсутність в авторів доступу до архівних матеріалів у їхніх працях є фактичні помилки. В. Кубійович, український історик, голова європейського осередку НТШ (в Сарселі, Франція), окреслив історію організації від заснування Літературного товариства імені Шевченка (1873) до 1949 року, простежив процес його реформування в наукове, ухвалення статутів, охарактеризував склад і структуру. Його праця відзначається великим обсягом фактичних даних, інформативністю.

Після здобуття Україною незалежності вітчизняні науковці значно попрацювали, розшуковуючи матеріали і джерела з історії виникнення і розвитку НТШ. Важливе місце у дослідженні діяльності НТШ мають праці О. Купчинського, присвячені історії заснування, становлення та діяльності Товариства і його визначним членам. Саме він виокремив п'ять етапів діяльності Товариства *[34]*. Для нашої роботи дуже важливе його дослідження «Видавнича діяльність Товариства імені Шевченка у Львові у 1874–1892 роках» *[32]*. Автор охарактеризував видання цього періоду, крім того, на основі бібліографічних джерел подав «Список книжкових та інших видань друкарні Товариства ім. Шевченка у Львові у 1874–1892 роках». Р. Кучер – професор, український учений-хімік, один з ініціаторів відродження НТШ в Україні – у монографії «Наукове товариство імені Т. Шевченка» (1992) *[35]*, розкриваючи історичні передумови створення Товариства, висвітлив і початковий період його історії – діяльність Літературного товариства імені Шевченка. Учений назвав основних засновників Товариства, охарактеризував літературну діяльність його членів, зокрема Ом. Огоновського. Доктор юридичних наук В. Савенко, у дисертаційному дослідженні «Роль Наукового товариства ім. Шевченка в українському національному відродженні (друга половина XIX ст. – початок XX ст.)» (1997) *[46]* наголосив, що Товариство займалося не тільки науковою роботою і публікаціями науково-популярної і художньої літератури, а й брало активну участь у громадському житті. Дослідник засвідчив постійний духовний і літературний взаємозв'язок Галичини з Наддніпрянською Україною. Т. Кульчицька, одна з перших дослідниць НТШ, в анотованому покажчику «Періодичні та серійні видання Наукового товариства імені Шевченка (1885–1939)» *[43]* представила науковий доробок Товариства та систематизувала його наукові видання. До нього входять і видання Літературного товариства імені Шевченка. Історіографії сучасних досліджень НТШ присвячена праця Інни Демуз «Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові (кінець XIX – початок XX ст.)» *[14]*. Авторка проаналізувала розвідки нинішніх дослідників НТШ, їхній погляд на цю інституцію як на фундамент національної науки.

Мета статті – на основі архівних даних ґрунтовно висвітлити діяльність Літературного товариства імені Шевченка як предтечі

Наукового товариства імені Шевченка; дослідити загальну історію Товариства імені Шевченка, передумови виникнення, його структуру, фінансове становище, функціонування друкарні, видавничу діяльність, участь громадських діячів Галичини – О. Барвінського, Ом. Огоновського, К. Сушкевича, С. Качали – і Наддніпрянської України – О. Конисього, М. Драгоманова, В. Антоновича, Є. Милорадович – у його створенні; простежити зміни в першому статуті (1873), які сприяли поступовому перетворенню Літературного товариства імені Шевченка в Наукове товариство імені Шевченка, акцентувати значення часописів «Правда» і «Зоря» в утвердженні провідних завдань Товариства, а також роль його друкарні у видавничій діяльності.

Методологія. Для всебічного висвітлення діяльності Літературного товариства імені Шевченка, його об'єднавчої ролі у суспільно-культурному житті Галичини і Наддніпрянської України як попередника Наукового товариства імені Шевченка використані історико-порівняльний, конкретно-соціологічний, аналітичний, функціональний методи дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерною особливістю заснування Літературного товариства імені Шевченка як громадського об'єднання і його подальшої діяльності було те, що засновниками Товариства були українці-галичани, а ініціаторами його створення – прогресивні діячі Наддніпрянської України: письменник Олександр Кониський, колишній учасник Кирило-Мефодіївського братства, активний пропагандист українства на Полтавщині Дмитро Пильчиків, Михайло Драгоманов, українська поміщиця з Полтавщини Єлизавета Милорадович (зі Скоропадських), до яких згодом долучився ще адвокат, громадський діяч на Слобожанщині, один із фундаторів і добродіїв цього Товариства Михайло Жученко. Відповідно від самого початку Літературне товариство імені Шевченка набуло загальноукраїнського характеру. У цей час двома указами, Валуєвським (1863) та Емським (1876), російська влада заборонила українське слово в школі, в церкві, літературі, письменстві. У розпорядженні міністр Петро Валуєв писав, що «малоруське» наріччя є лише одним із діалектів-говірок єдиної «русской мови». Окремої української мови, за словами Валуєва, ніколи не було, нема і бути не може. Тому прогресивні діячі Наддніпрянської України шукали в Галичині способів пропаганди українського слова.

Важливу роль у створенні Літературного товариства імені Шевченка відіграв О. Кониський. М. Грушевський у статті «Памяти Олександра Кониського» писав: «Специяльно важне значіннє мали відносини Кониського до Галичини – для розвою национальної ідеї і в Галичинї й на Українї. Що до довгости, тяглости й інтензивности його участи в галицькім житю з Кониським можна на рівнї поставити тільки Драгоманова, хоч, розуміють ся, впливи його дїяльности далеко не були так глубокі й сильні, як Драгоманова. За те для навязання спільности між сими двома частинами України Руси, розтятими кордоном, його дїяльність була найбільша...» *[12, с. 11]*. Саме він вважав, що Галичина, завдяки деякій свободі слова, може слугувати пристановищем національної праці для всієї України, і докладав зусиль для об'єднання представників українських демократичних сил, зокрема наддніпрянської та галицької інтелігенції, у справі розвитку української культури та науки. І. Франко у статті «З остатніх десятиліть XIX в.» зазначив, що О. Кониський був створений для перехідної доби, вмів спілкуватися із старшою і молодшою генераціями, був у різних партіях, але постійним було у нього почуття обов'язку працювати для України і на користь її розвитку. О. Кониський був посередником між Товариством і науковими силами з Наддніпрянщини, через нього проходила вся їхня кореспонденція *[53, с. 499; 55, с. 323–329]*. Так само схвально про О. Кониського писав С. Єфремов у праці «Історія українського письменства»: «Енергійний, ворушливий, запопадливий працівник, він вічно шукав, де б міг прикласти свої сили до діла» *[22, с. 427]*. Він також охарактеризував групу наддніпрянських письменників, які звернули погляд на Галичину: «Такими людьми, як Кониський, найбільше держалася українська справа під темний час, коли навіть голосу українського не чутно було; вони були не тільки робітниками, а немов прапором цілої епохи, і якось легше на душі ставало од свідомості, що те джерело праці й енергії не засохло, а б'є невпинно, все нові піднімаючи справи й поновлюючи старі заходи» *[22, с. 427]*.

Зв'язкам галичан із великою Україною у своїх дослідженнях приділив увагу К. Студинський. Найбільш знакова його праця з цього питання – «Галичина й Україна в листуванні 1862–1884 р.р.» *[51]*. Учений розглянув стосунки галичан А. Вахнянина, В. Навроцького, М. Бучинського, О. Терлецького, Ом. Партицького з визначними

наддніпрянцями, зокрема з П. Кулішем, О. Кониським, М. Драгомановим, І. Рудченком, С. Подолинським, В. Антоновичем.

Із сучасних досліджень про внесок О. Кониського варто згадати статтю О. Дяченка «Діяльність Олександра Кониського в НТШ», який на основі ґрунтовної джерельної бази глибоко та всебічно проаналізував його різнопланову діяльність у Літературному товаристві імені Шевченка та в НТШ *[21]*.

З різних причин на початках Товариство не змогло повною мірою розгорнути діяльність. Насамперед через тяжкі фінансово-матеріальні обставини, а також недостатній український культурний рух у Галичині, якому перешкоджали не стільки поляки, як москвофіли, в руках яких була тоді більшість львівських установ і які заперечували саме існування українського народу як окремої самостійної національної спільноти з власною мовою, культурою і політично-державною історією. Громадських діячів у ті часи також було мало, науковців – ще менше. Спочатку Товариство складалося лише з 20–30 осіб, не враховуючи прихильників за Збручем, кількість яких постійно, хоч і поволі, зростала *[25]*. Крім письменників О. Кониського, І. Франка, Ю. Федьковича, П. Куліша, І. Нечуя-Левицького, в перших десятиріччях існування Товариства довкола нього об'єднувались і науковці, зокрема І. Верхратський, І. Горбачевський, І. Пулюй, К. Заклинський та інші. У часописі «Правда», у рубриці «Часть політично-соцыяльна», опублікована стаття «Ноне руско-народне товариство» (1873), в якій розглянуто політичне становище української інтелігенції від 1848 р. і зазначено про необхідність створення нового товариства із новими завданнями: «Позаяк у нашого сторонництва на першім пляні суть питання національне, літературне и язикове, а аж на другім питанє політичне, то потреба конче крім "Просвіти" єще товариства, котре би займалося розвоєм нашої літератури и нашої мови, для простого народу и шкіл, але особливо для руської интелігенції» *[39, с. 719]*. У праці В. Кубійовича «Нарис історії наукового товариства ім. Шевченка (1873–1949)» зазначено, що, за задумом засновників, Товариство імені Шевченка було утворене «в виді тісно замкненої корпорації, з високою вкладкою 100 зл. р. (250 крон), аби обережним добором членів охороняти його від посторонніх елементів» *[31, с. 14]*.

Статут Літературного товариства імені Шевченка 1873 року вперше опубліковано в часописі «Правда» того самого року *[49, с. 720–726]*.

Окремим виданням вийшов 1874 року в друкарні Ставропігійського інституту, директором якої був Стефан Гучковський. Галицьке намісництво у Львові затвердило його 11 грудня 1873 року. Перші Загальні збори відбулися 4 червня 1874 року, під час них було ухвалено статут, а головою Товариства обрано Корнила Сушкевича (1874–1885), а відтак – Сидора Громницького (1885–1887, 1889–1891), Дем'яна Гладиловича (1887–1889, 1891–1892), Юліана Целевича (1892). Керував Товариством Виділ (президія). Спершу воно об'єднувало лише 20–30 членів. Зауважимо, що в протоколах Загальних зборів завжди подавали число членів Товариства. Для прикладу, в протоколі 9-х Загальних зборів за 11 березня 1892 року зазначено, що на кінець 1891 року було 48 членів Товариства, з них – 29 у Львові і 19 – поза Львовом *[26, арк. 76]*.

Олександр Кониський, Дмитро Пильчиків, Михайло Драгоманов були авторами першого статуту Товариства. У редагуванні тексту статуту і його підготовці до друку взяли участь також галичани Корнило Сушкевич, Володимир Ганкевич, Андрій Січинський, Мелітон Бучинський, Євген Желехівський і Остап Терлецький. Згідно із правовими положеннями й вимогами Галицького намісництва (місцезнаходженням Товариства визначено Львів) членами-засновниками могли стати лише галичани, громадяни Австро-Угорщини. Відповідно під статутом поставили підписи дев'ять осіб із Галичини: о. Степан Качала – уродженець с. Липівка (Ферлів, Рогатинщина), український галицький греко-католицький священник, депутат Галицького сейму; Михайло Димет (з Бережанщини) – купець, громадянин і радний міста Львова; Михайло Коссак – громадянин і радний міста Львова; брати Огоновські, уродженці с. Букачівці (Рогатинщина): д-р Омелян Огоновський – український учений-філолог і громадський діяч, доктор філософії, член-кореспондент Польської академії наук, професор університету у Львові; д-р Олександр Огоновський – український правник, освітянин, політик, громадський діяч, професор університету у Львові, редактор «Правди»; д-р Корнило Сушкевич – секретар прокураторії, видавець повного Шевченкового «Кобзаря» (1867); Теофіль Барановський (с. Ріпнів, Золочівщина) – інженер краєвого Виділу; Лонгін Лукашевич – урядовець асекурації "Haza", редактор часопису «Правда»; Юліян Романчук (с. Крилос) – визначний громадський і культурно-освітній діяч, член-засновник товариства «Просвіта» та

довголітній його голова (1896–1906), один із засновників товариства «Рідна школа», «Учительська Громада».

З галичан найбільше над першим статутом працював правник Корнило Сушкевич, який вніс значні зміни до підготовленого наддніпрянцями тексту. Тому цей примірник у дослідженнях називають «Сушкевичівський статут». Він залишався чинним упродовж двадцяти років (до 1892 року), тобто до першої його зміни. На думку М. Грушевського, зміни, які вніс К. Сушкевич, не погодили із східноукраїнськими членами-засновниками Товариства і викликали суперечності. Ці зміни стосувалися діяльності самого Товариства, адміністрації, а найбільше широкої доступності (вимоги до кожного, хто хотів стати членом Товариства). Драгоманов пропонував, «щоб товариство мало переважно науково-літературну ціль, причому направляло б свою працю перш усього на дослід народного життя на Україні; щоб доступ до нього був найлегший для кожного Русина [...] аби воно було інституцією всеукраїнською» *[18]*. Також він пропонував, щоб «Збори Товариства влаштовувались в такому часі, в якому українцям з-закордону було б найлегше прибути в Галичину і щоб вони, бодай "де факто" могли мати доступ до всіх справ Товариства і могли впливати на їх хід» *[18, с. 179]*.

Згідно зі зміненим статутом, управа Літературного товариства імені Шевченка була повновладним його господарем. Відповідно, у праці «Австро-руські спомини» М. Драгоманов назвав це явище «олігархією». Учений свої зауваження до «Сушкевичівського» варіанта виклав у рецензії на перший том «Записок Товариства ім. Шевченка», опублікованій у часописі «Народ», який виходив у Коломиї за редакцією Михайла Павлика *[19]. У* ній М. Драгоманов дорікав О. Барвінському, який у статті «Про заснованнє і дотеперішній розвиток Товариства ім. Шевченка у Львові» на перше місце у створенні Літературного товариства імені Шевченка поставив дев'ять патріотів-галичан, а потім уже згадав, що «нове товариство обдаровали вельми щедрими дарами покійні вже патріоти з України, п-ні Милорадовичева, а опісля Михайло Жученко» *[19, с. 128]*. Крім того, він вважав, що Товариство мало одразу стати літературно-науковим, бо за новим, зміненим «Сушкевичівським», статутом основним завданням була діяльність друкарні. М. Драгоманов дорікав також, що, незважаючи на отримані гроші від наддніпрянців, Товариство не спромоглося у 1875–1876 роках надрукувати повного

видання «Кобзаря» Тараса Шевченка і його мусили опублікувати у Празі. Він також звинуватив «9 патріотів»-галичан у затриманні на 20 років видання «Записок Товариства ім. Шевченка». Драгоманов був прихильником зменшення ролі духовенства у культурному житті Галичини. Можливо, це було причиною, що в багатьох тодішніх публікаціях НТШ немає згадки про значення М. Драгоманова у заснуванні Товариства і в редакції першого статуту. Отець Степан Качала вважав погляди М. Драгоманова нігілістичними та неприйнятними для галицьких теренів, оскільки в Галичині духовенство залишалося одним із головних рушіїв культурно-просвітницького життя. Крім того, переважну частину послів Галицького крайового сейму, депутатів Державної ради репрезентували саме представники греко-католицького духовенства.

У Центральному державному історичному архіві України у м. Львові, у фонді НТШ (Ф. 309), зберігаються статути Наукового товариства імені Шевченка за різні роки *[48]*. О. Купчинський зазначив, що рукопис першого статуту, який готували О. Кониський, Д. Пильчиків у співпраці з М. Драгомановим з редакційними правками, уточненнями та доповненнями К. Сушкевича та інших галичан, не зберігся. У статуті за 1873 рік немає тематичних розділів, а натомість – 30 параграфів. Згідно із положеннями статуту, метою діяльності Товариства було «вспомагати розвитку рускоі (малорускоі) словесности» *[48, арк. 1]*. Для досягнення поставленої мети ставили завдання: заснування власної друкарні, видання книг і часописів, матеріальна підтримка літературних і наукових видань, стимулювання літераторів через преміювання і надання допомоги, скликання зборів учених і письменників, влаштування публічних відчитів (лекцій), літературних вечорниць та ін. За складом членів та напрямом діяльності Товариство не було суто літературним, хоча створювалося для «розвою рускоі (малорускоі) словесности». Насамперед його можна кваліфікувати як видавничу, культурно-просвітницьку установу, діяльність якої відповідала роботі раніше створеної «Просвіти» (1868). Певною мірою воно мало такі завдання, як і товариство «Просвіта», тому таке дублювання було нераціональним.

Товариство складалося з дійсних, почесних і спомагаючих (звичайних) членів. На час проведення перших зборів, крім дев'яти засновників, до нього входили ще 23 члени. Серед них: Маркил Желехівський, Володимир Шухевич, о. Василь Ільницький, Мелетій

Бучинський, Іван Пулюй, Дем'ян Гладилович, Северина Сушкевич. У звіті «Справозданє з первих загальних зборів Товариства имени Шевченка» (Львів, 1874) подано поіменний список нових членів Товариства *[47, арк. 4 зв.]*. За фахом до Літературного товариства імені Шевченка увійшли представники різних професій і соціальних груп, що, на думку дослідника Тараса Андрусяка, є свідченням того, що вже на початку 1870-х років галицькі українці мали повноцінну соціально-професійну структуру модерної нації, в якій були представлені політики, викладачі вищих шкіл та гімназій, працівники правоохоронних органів, підприємницьких структур, духовенства тощо *[1, с. 82]*. Права, які мали дійсні, почесні і спомагаючі (звичайні) члени, відрізнялися між собою. Так, згідно зі статутом, дійсним членом могла бути «кожна особа руской народності, котра прийнята буде в члени загальним збором», а дійсні члени Товариства мали право «брати безплатно [...] по одному примірникові кожної книжки, котру видасть Товариство своїм накладом, окрім часописів» *[49]*. Кожен член Товариства сплачував високі статутні внески (200 кор.), що давало змогу обмежити вступ до Товариства. Як зазначив В. Гнатюк у книзі «Наукове товариство імени Шевченка у Львові»: «Це побоювання було безосновне, раз – що кождого небажаного кандидата в члени можна було не приймати, друге – що до літературних і наукових товариств нема ніколи натовпу членів. Їх не було й тоді, як вкладку знижено на 10 кор. Вписувалися звичайно тільки ті, що інтересувалися товариством та його виданнями» *[10, с. 40]*. У протоколах Загальних зборів за 1883–1893 роки подано інформацію про прийняття нових почесних членів, серед них – наддніпрянців О. Кониського, В. Антоновича, М. Лисенка, І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, В. Тарновського *[26, арк. 49 зв., 58, 67 зв., 78 зв., 82 зв., 86]*. Консервативне керівництво Літературного товариства імені Шевченка зважало на політичні погляди претендентів для вступу в Товариство, зокрема закрило доступ лівим радикалам і соціал-демократам. Саме з цієї причини І. Франко на початку 1890-х років не міг стати членом Літературного товариства імені Шевченка *[26, арк. 81 зв.]*. Це його дуже обурювало, про що написав у статті, вперше опублікованій польською мовою в газеті "Kurjer Lwowski" (1892, 18 берез. (№ 78): «Скандал, схожий хіба що на неприйняття народовців до москвофільських товариств. Якщо

панове народовці нарікають на "роздор", який панує поміж русинами, на партійні суперечки тощо, то що й казати про те, що самі вони вважають працю людей інших партій навіть на нейтральному грунті науки, археології та етнографії неможливою разом із ними? Ні, то не мужі науки поводяться таким чином: це зграя шкаралупників і монополістів, яка прибрала до рук інституцію, що призначена для всієї України-Русі, душила її впродовж 18 років і зараз боїться випустити її з рук чи бодай допустити до неї трохи свіжої думки» *[57]*. І. Франко став членом Наукового товариства імені Шевченка 14 червня 1895 року.

Протягом існування Літературного товариства імені Шевченка на Загальних зборах вносили зміни до статуту, зокрема про зниження статутних внесків, що давало можливість збільшити кількість його членів. Крім того, пропонували: якщо Товариство перестане існувати, то все майно перейде до товариства «Просвіта», а дохід від нього спрямовувався на допомогу українським літераторам під назвою «допомога імени Шевченка» *[26, арк. 17 зв., 36–36 зв., 51]*. У дослідженні «Статути Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові» Юрій Ґерич розкрив історію та діяльність Товариства через статути і проєкти до них *[13]*.

Упродовж 1873–1892 років діяльність Літературного товариства імені Шевченка обговорювали на Загальних зборах і зібраннях Виділу. Тематика цих зібрань була різноплановою. Зокрема, поточні й актуальні проблеми у Літературному товаристві імені Шевченка висвітлено у «Книзі протоколів Загальних зборів членів товариства за 1883–1893 рр.», що зберігається у ЦДІА України у м. Львові і на сьогодні оцифрована *[26]*. Так, у протоколі від 15 квітня 1883 року зазначено, що в порядок денний входить питання про прийняття нових членів Товариства і вибір Управи *[26, арк. 1–4, 68, 69]*; у протоколах від 15 травня і 11 червня 1883 року йдеться про розрахунки за друкування з товариством «Просвіта», а також про часопис «Правда» *[26, арк. 1–5]*; у протоколі від 25 січня 1884 року подано інформацію, що Юліан Романчук як делегат «руских товариств» за кошти Товариства імені Шевченка їздив у Прагу з нагоди відкриття чеського театру *[26, арк. 6 зв.]*; у підсумковому протоколі від 31 грудня 1884 року, в розділі видатків, крім виданих коштів на друкарню, зазначено про грошову винагороду для І. Франка за редагування часопису «Правда» і публікації в ньому. У протоколі від

14 червня 1885 року зазначено: «Товариство брало уділ у всіх важнійших манифестациях и торжествах народних, причинялося що року значнійшим датком до обходу памяти народного генія Тараса Шевченка» *[26, арк. 16]*; до ювілею Миколи Лисенка; до 25-річчя літературної діяльності О. Конiського; до 50-річчя появи «Русалки Дністрової» та інших важливих подій *[26, арк. 10 зв., 11 зв., 37 зв., 46 зв.–48]*. Відповідно було вирішено преміювати авторів статей, присвячених ювілею «Зорі» і 50-річчю появи «Русалки Дністрової», а також за «Шекспірові переклади» П. Куліша *[26, арк. 45 зв.]*. Товариство безплатно друкувало і дарувало книжки для новостворених українських товариств, зокрема Стрийським русинам, Товариству руских женщин в Станіславові *[26, арк. 10, 16]*. На засіданні Виділу 18 листопада 1885 року ухвалено рішення про припинення видавання «Бібліотеки "Зорі"» *[26, арк. 23 зв.]*.

Товариство приділяло належну увагу освіті українців. Як зазначено у протоколах, Ю. Романчука й Ом. Огоновського за кошт Товариства відправляли до Відня в справах шкільних, а 4 травня 1887 року надіслали петицію через посла о. Івана Озаркевича до Державної ради в Перемишлі з проханням створити в Перемишлі руську гімназію і руську учительську семінарію в Галичині *[26, арк. 37]*.

Зі звіту про діяльність Літературного товариства імені Шевченка за 1874 рік дізнаємося про те, що найважливішим питанням, яке потребувало нагального вирішення, було заснування друкарні. Зокрема, зазначалося, що «народне товариство в цілі придбання средств до морального піднесення народа занялося заложенням друкарні, а по заложенні єї до піднесення літератури і до ширення просвіти» *[7, с. 5]*. З лютого 1874 року Товариство розпочало практичну діяльність, закупивши друкарню *[24, арк. 4]*. Для її придбання були зібрані кошти. Основна сума надійшла зі Сходу України: головними жертводавцями були згадувані наддніпрянські діячі, а з придністрянських – о. Степан Качала, проф. Омелян Огоновський *[24, арк. 1 зв.]*. Ці гроші були призначені на купівлю української друкарні, яка мала стати основою діяльності – видання книжок і літературно-наукових журналів. Першим управителем друкарні став Франц Сарницький. М. Грушевський у статті «Дотеперішній розвій Наукового Товариства імени Шевченка» зазначив: «Можливість української культури стояла під знаком запитання, коли навіть оборонці її здебільшого не наважилися йти далі постулатів белетристики

на народно-побутові, етнографічні теми та елементарної популярної літератури для селянства, гурток патріотів закладає фонд для розвитку української літератури і культури» *[11, с. 3]*. Анатоль Вахнянин про цей період діяльності друкарні згадував у праці «Спомини з житя»: «В 1874 році повстала в нас і своя друкарня. Миларадовичка додержала слова. За її приводом найшли ся гроші у братів Українців. Ми з того часу не потребували оглядати ся на Ставропігію. Та хоч ся нова институция зразу за дирекції Сарницького дуже храмала, бо і Корн. Сушкевич не розумів ся зовсїм на тій справі, та задовжив дуже сю институцию, то завдяки відтак Громницькому та Гладиловичеви институция ся враз з Тов. ім. Шевченка розжила ся над сподіванє та нині веде вперед в науковім напрямі» *[7, с. 128]*. Більшість дослідників діяльності друкарні Літературного товариства імені Шевченка зазначають, що на початку вона не мала багато замовлень, хоч виготовляла книжки за найнижчими цінами, у такий спосіб виконуючи місію – нести українську книжку до людей. Друкарня переважно існувала завдяки кредитам. Через фінансову скруту позичали гроші в кредит у Земельного банку гіпотечного, а також у товариств «Просвіта» і «Руська Бесіда». Частину боргу потім віддавали друкованою продукцією *[24, арк.1 зв.–4 зв.; 26, арк. 3, 3 зв.]*. У протоколі Виділу Товариства імені Шевченка зазначено: «місяць перед тим наспів від одного з наших фундаторів-добродіїв значнійший грошевий даток, котрий зміг поставити Товариство на сильнійшим грунті, и на довший час усунути трудности, з якими оно від самого заснованя свого боролося» *[24, арк.1; 26, арк. 15 зв]*. Володимир Дорошенко у своїй праці «Огнище української науки. Наукове товариство ім. Шевченка» зазначав: «Дійсність не виправдала надій фундаторів Товариства. Кошти друкарських машин та улаженя Друкарні перевищили зібрані фонди і Товариство відразу попало в довги, яких довго ніяк не могло позбутися...» *[17, с. 21]*. Ріст цін на папір, друк, палітурні роботи потребував і підвищення собівартості видань. Відповідно про самостійну працю на початках не могло йтися. Лише зрідка Товариство могло видати на власні кошти якусь книжку, а вся його допомога розвиткові української літератури зводилася до згаданих друкарських кредитів народовецьким виданням, як-от часопису «Правда» та іншим. У ЦДІА України у м. Львові зберігаються Книги обліку замовлень друкарні НТШ від 1883 року, оформлені за такою схемою:

дата замовлення, адреса замовника, предмет і тираж замовлення, папір (вид, формат, кількість аркушів). Облікові книги є цінним джерелом інформації про різні аспекти громадського, культурного, політичного, приватного, товариського буття Львова і Галичини впродовж багатьох років за різних політичних та історичних обставин.

У звіті про діяльність Товариства за 1883–1884 роки зазначено: «Хотяй при даних обставинах розвій Друкарні був головним заданнєм Виділу, то все такой не спускав він з очей властиво ціли Товариства: спомогати розвій малорускоі словесности, а ділав він се так посередно отвираючи авторам кредит и уможливляючи им в той спосіб видавництво як безпосередно видаючи своим коштом поважні праці литературні» *[24, арк. 2; 26, арк. 15 зв.]*. Із самостійних видань Літературного товариства імені Шевченка, які отримали широкий суспільний резонанс, потрібно відзначити працю Омеляна Огоновського “Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache” («Студії на полі руської мови») (1880) *[24, арк. 2 зв]*. Важливо, що його праця німецькою мовою, яка мала статус державної для всієї Австрійської імперії, уможливлювала донесення ідей автора до широкого суспільного загалу. Видання також можна вважати відповіддю на горезвісний Емський указ 1876 року про витіснення української мови з культурного простору, заборону видавання в Росії оригінальних творів і перекладів українською мовою. Як зазначено у праці Оксани Ковалишин «Освітньо-просвітницька діяльність Літературного товариства імені Шевченка (1873–1892 рр.)», Ом. Огоновський довів окремішність української мови серед інших слов’янських мов *[27, с. 229]*. І. Франко про цю працю писав: «Я вважаю сю книжку його найціннішою науковою працею. Він писав її з правдивим запалом, і запал той, ту любов до предмета видно з кожної її сторони. Треба додати, що помимо многих цінних монографій, які існували перед тим про поодинокі часті южноруської мови, се була перша спроба одноцільної, повної граматики того язика» *[56, с. 366]*. Ще однією працею О. Огоновського під егідою і коштом Літературного товариства імені Шевченка була «Історія літератури руської» *[26, арк. 3 зв., 47]*. З 1886 року окремі частини цієї праці друкували у журналі «Зоря». Пізніше, упродовж 1887–1894 років, було видано в чотирьох томах, шести частинах (1 т. – 1887 р.; 2 т., у 2 ч. – 1889 р.; 3 т., у 2 ч. – 1891 р.; 4 т. – 1894 р.) цей бібліографічний огляд давнього українського письменства до І. Котляревського

з широким історіографічним вступом. Учений вказав, що українська література – пряма спадкоємиця і продовжувачка традицій письменства Київської Русі. Наприкінці шостої частини поміщена примітка редакції «Зорі»: «На сім кінчиться їсторія літератури руської пок. д-ра Ом. Огоновського, котрої довести до згаданої мети не позволила йому несподівана смерть. Не знайшовши між рукописами Небіжчика продовження, ми уриваємо її на тім самім місці, що й покійний Автор» *[6, с. 53–54]*. І. Франко оцінив цей твір: «Але ми повинні бути вдячними Огоновському за те, що він перший з муравлиною пильністю стягнув докупи масу біографічного й історико-літературного матеріалу, задля якого його праця довго ще не стратить своєї вартості» *[53, с. 522]*. Праця викликала дискусію: московські вчені О. Пипін, О. Соболевський, М. Погодін, які заперечували самобутність українського народу, не погоджувалися з тезами Ом. Огоновського, що українська література нової доби до Котляревського є літературою того самого народу, що її творили у добу Київської Руси, та органічно творить духовну єдність, а з цим – і національну. Професор Ом. Огоновський у брошурі «Моєму критикові» *[40]* довів безпідставність основного масиву опонентських закидів О. Пипіна, вказаних у рецензії «Особая исторія русской литературы» *[45]*. На підтримку полеміки Ом. Огоновського з О. Пипіним виступили М. Комаров і І. Нечуй-Левицький. Найґрунтовнішою в цій справі була розвідка І. Нечуя-Левицького (під псевдонімом І. Баштовий) «Украинство на литературныхъ позвах зъ Московщиною» *[4]*. Варто зауважити, що головні погляди Ом. Огоновського на розвиток української літератури лягли в основу наступних досліджень С. Єфремова, С. Смаль-Стоцького, В. Сімовича, Б. Лепкого, М. Возняка, М. Грушевського та інших. На Загальних зборах Товариства і Виділу часто порушували питання про видання цієї праці Ом. Огоновського коштом Товариства *[26, арк. 48, 68 зв., 76 зв.]*. Потрібно зауважити, що Ом. Огоновського вважають одним із засновників шевченкознавства в Галичині. Як літературознавець він опублікував низку літературно-критичних статей у «Зорі», присвячених Т. Шевченкові. Як текстолог, редактор і видавець його творів був головою комітету з видання спадщини Кобзаря. У 1880 році Літературне товариство імені Шевченка спільним коштом з товариством «Просвіта» видало «Поезії» Т. Шевченка за редакцією Ом. Огоновського. Крім того, за його редакцією

Товариство видавало окремі поеми Т. Шевченка, а в 1892–1893 роках вийшов двотомний «Кобзар». У протоколах Загальних зборів і засіданнях Виділу часто порушували питання про участь професора у дослідженні життя і творчості Т. Шевченка *[26, арк. 50, 52, 52 зв., 53, 56, 87 зв.]*. За цю працю Товариство імені Шевченка часто фінансово преміювало вченого *[26, арк. 47]*. Окреме ґрунтовне дослідження в серії Української вільної академії наук «Українські вчені», присвячене життю і діяльності Ом. Огоновського, видав літературознавець Л. Білецький, у якому зазначив, що: «О. Огоновський у найтяжчі часи життя цілого українського народу гідно заступав інтереси його культури й науки на протязі майже трьох десятків літ» *[6, с. 67]*.

Одним із перших членів Літературного товариства імені Шевченка став Іван Пулюй. У статті Романа Пляцка «Іван Пулюй: визнання (До 175-річчя від народження)» зазначено, що вчений у статтях завжди ставав на захист української мови *[44]*. Свої науково-популярні статті у часописі «Правда» за 1877 і 1879 роки публікував тільки українською мовою. Він був обурений Емським указом про заборону використання української мови навіть у релігійних виданнях і вказував, що згідно з цим указом Святе Письмо перекладалося в російській імперії 36 мовами, крім української. Тому коштом І. Пулюя у 1880 році друкарня Товариства імені Шевченка видала українською мовою текст Нового Завіту у перекладі І. Пулюя і П. Куліша.

Товариство видало багато творів красного письменства наддніпрянських письменників, зокрема Бориса Грінченка, Івана Нечуя-Левицького, Степана Руданського та інших. Потрібно зауважити, що галичани брали створені в Наддніпрянській Україні вже завершені національні здобутки, сприймаючи їх своїми, як це було, наприклад, із творами Тараса Шевченка. Зазначимо, що частину творів наддніпрянців випускали вперше в друкарні Літературного товариства імені Шевченка.

У часописах, які виходили в друкарні Літературного товариства імені Шевченка, у рубриці «Нові видання» подавали списки українських видань Товариства. Для кращої популяризації серед читачів українських книг, виданих у друкарні Літературного товариства імені Шевченка, необхідна була книгарня, щоб донести книгу до читача. Відповідно на засіданні Виділу 13 вересня 1892 року

зазначено, що магістрат міста виділив квоту для Товариства на придбання книгарні у Львові *[26, арк. 91]*.

Зауважимо, що не всі видання з друкарні Літературного товариства імені Шевченка через складні матеріальні умови розходилися, частина залишалася на складі, набуваючи зниженої ціни. Серед них – збірка П. Куліша «Хуторна поэзія» (1882); І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сімя» (1879); праця Омеляна Огоновського "Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache", що зареєстровано у протоколах зборів Товариства *[26, арк. 77, 89 зв., 90]*.

З друкарні Літературного товариства імені Шевченка впродовж 1874–1892 років вийшло 15 часописів, зокрема газета «Батьківщина» за редакцією Василя Нагірного – орган «Народної ради»; «Руський Сіон», двотижнева газета за редакцією о. Сильвестра Сембратовича – орган Львівської греко-католицької архиєпархії; студентський двотижневик «Друг» – орган «Академічного кружка»; літературно-науковий і політичний часопис «Правда»; літературно-науковий та громадсько-культурний часопис «Зоря»; газета «Діло»; «Часопис правничий», заснований з ініціативи Костя Левицького; дитячий журнал «Дзвінок» за редакцією Володимира Шухевича *[24, арк. 4; 26, арк. 44, 46 зв., 93 зв.]*.

Часопис «Правда» вперше надрукований у Львові 1 квітня 1867 року та виходив з перервами до 19 червня 1899 року. Заснований за ініціативою українсько-галицької молодої громади: О. Барвінського, Є. Желехівського, В. Навроцького, О. Огоновського, А. Сочинського та матеріальної підтримки П. Куліша й О. Кониського. Назва походить від Шевченкових слів, що як епіграф були успадковані від журналу «Мета»: «В своїй хаті своя правда і сила і воля!» З цих поетичних рядків і взяте слово «Правда», у значенні – «Своя правда», тобто своя українська національна ідея.

Часопис «Правда» завжди публікував твори й праці наддніпрянців і наддністрянців, демонструючи цим і стверджуючи ідею неподільності та єдності українського народу. Власним коштом Літературне товариство імені Шевченка видало 11-й і 13-й річники видання *[26, арк. 15 зв.]*. За прикладом О. Кониського, який регулярно публікував у «Правді» свої поетичні твори й культурологічну інформацію, тут І. Нечуй-Левицький друкував художні твори і літературознавчі праці, М. Костомаров – ґрунтовні виклади історії України, П. Куліш, крім «Мальованої Гайдамаччини», – оповідання,

переклади зі Святого Письма, М. Старицький – свої твори і переклади праць російських, німецьких та сербських письменників. Особливе місце в «Правді» 1872–1876 років посіли праці М. Драгоманова з актуальною критикою агресивної політики царської Росії, а також – галицького москвофільства, полонофільства й австрофільської рутенщини. Важливими були статистичні розвідки Володимира Навроцького. Публікували у «Правді» праці Володимира й Олександра Барвінських, Омеляна й Олександра Огоновських, поетичні твори Юрія Федьковича, Ісидора Воробкевича та інших. Тому «Правда» стала першим загальноукраїнським пресодруком, що причинився до піднесення національної і політичної свідомості української спільноти. Завдяки плюралістичній позиції часопис надавав можливість авторам не лише формулювати програмні положення народовців, а й критикувати їхню діяльність. Про це згадував Олександр Барвінський у статті «Про заснованнє і дотеперішній розвиток Товариства ім. Шевченка у Львові», опублікованій у першому томі «Записок НТШ» *[3]*. Іван Франко у 1884 році видав покажчик змісту часопису «Правда» за 1867–1883 роки. Починав роботу над його укладанням Володимир Барвінський. І. Франко вважав, що покажчик краще, ніж усякі інші докази, засвідчить, чим була «Правда» для читаючої громади за час існування і яке її місце в українській літературі *[54, с. 108–109]*.

У 1885 році Літературне товариство імені Шевченка перебрало часопис «Зоря» від Омеляна Партицького, що попередньо видавав його власним коштом *[26, арк. 9, 47 зв.]*. М. Возняк у часописі «Життя і революція» за 1927 рік опублікував листи І. Франка до О. Кониського. У листі від 13 грудня 1884 року задекларовано передання часопису Літературному товариству імені Шевченка: «Парт[ицький] … умовився з Вахнянином, що за ціну вичеркненя довгу передає товариству ім. Шевч[енка] “Зорю”, але приймаєсь ще якийсь час підписувати єї редакторство» *[9, с. 233; 26, арк. 9 зв.]*. Придбання цього видання Літературним товариством імені Шевченка відіграло важливу роль у його розвитку, оскільки це сприяло активній співпраці з представниками наддніпрянської інтелігенції. Про це згадував М. Грушевський у статті «Дотеперішній розвій Наукового Товариства імени Шевченка»: «Товариство ставало в певній мірі всеукраїнським літературним огнищем» *[11, с. 7]*. Часопис – найпопулярніше періодичне видання ліберально-народовської

орієнтації в Україні – виходив у Львові впродовж 1880–1897 років. Наприкінці 1880-х років він перетворився на всеукраїнську трибуну, здатну слугувати обговоренню національних проблем. Відтак у журналі розгорнулася дискусія про шляхи розвитку української літератури та культури. Детальну інформацію про те, що у «Зорі» публікувалися, крім галицьких літераторів, письменники з Наддніпрянської України, подав В. Дорошенко у праці «Наукове товариство імени Шевченка у Львові (1873–1892–1912 рр.)» [16].

У часописі друкували літературно-критичні статті, історичні, статистично-економічні матеріали, листування, спомини. На його сторінках висловлювали передові громадсько-культурні погляди як Галичини й Буковини, так і Наддніпрянської України. Від 1891 року часопис ілюстрували репродукціями мистецьких творів, світлинами письменників, учених, акторів та ін. *[26, арк. 51, 55, зв., 64, 65, 65 зв., 73, 80, 92 зв.]*. Його структура часто змінювалася, що свідчило про творчі пошуки редакційної колегії та редакторів. У протоколах засідань Виділу Товариства обговорювали редакційні проблеми. Так, у протоколі засідання Виділу від 5 травня 1886 року рекомендували: у рубриці «Всячина» для більш широкого кола читачів необхідно подавати менше наукових і сухих літературних повідомлень *[26, арк. 29]*. У протоколі 9-х Загальних зборів за 1892 рік зазначено, що І. Белей запропонував, щоб у «Зорі» було більше творів авторів-галичан і світлин відомих галичан *[26, арк. 80]*. У протоколі від 26 листопада 1888 року пропонували, щоб у часописі на 1889 рік було більше науково-популярних статей, а також опубліковано твори Вільяма Шекспіра у перекладі Пантелеймона Куліша, п'єсу Фрідріха Шиллера «Орлеанська діва» у перекладі о. Євгена Горницького й Івана Франка *[26, арк. 44, 46 зв., 48, 66, 84]*. З перекладної літератури «Зоря» ввела у друкований світ українців переклади казок М. Салтикова-Щедріна, поезій у прозі І. Тургенєва, оповідань В. Короленка, віршів Н. Некрасова, О. Плещеєва та інших. Багато цінних перекладів з'явилося з німецької літератури – Г. Гейне, Й.-В. Гете, з французької – Гі де Мопассана, А. Доде, О. Мірбо, П. Беранже, з польської –А. Міцкевича, М. Конопніцької, з болгарської, чеської, сербської, хорватської та інших літератур у перекладах І. Франка, В. Щурата, Б. Грінченка, М. Старицького. Редакторами і співредакторами часопису «Зоря», коли він належав Літературному товариству імені Шевченка (1885–1892), були: Омелян

Партицький (1885), Омелян Калитовський (1886), Григорій Цеглинський (1887–1888), Олександр Борковський (1889), Петро Скобельський (1889), Василь Лукич-Левицький (1890–1897), Василь Тисовський (1890–1891). Редакторів часопису «Зоря» затверджували на Загальних зборах Товариства. Упродовж 1885–1886 років до складу редакції входив Іван Франко *[26, арк. 19]*. Зауважимо, що одним із найактивніших і найкваліфікованіших редакторів видання був Василь Лукич *[26, арк. 63 зв.]*. І. Франко про нього згадував у статті «З остатніх десятиліть XIX в.»: «Редагованє "Зорі" повірено чоловікові з молодшого покоління, не скомпромітованому ніяким радикалізмом політичним, але все-таки радикальному в національнім погляді і рішучому прихильникові духового поєднання українців з галичанами. Дуже добре обізнаний з редакторською технікою... не заангажований ні в які політичні суперечки...» *[53, с. 500]*. Ф. Дисак у статті «Іван Франко в журналі "Зоря"» проаналізував його редакторську діяльність, зазначаючи: «Своєю каторжною редакторсько-коректорською працею, своїми видатними художніми, цінними науковими, літературно-критичними, публіцистичними творами Франко в міру своїх сил і об'єктивних можливостей сприяв формуванню ідейно-тематичного та жанрово-стильового обличчя "Зорі" – єдиного в той час загальноукраїнського літературно-наукового і громадсько-політичного журналу» *[15, с. 93]*. Іван Франко мав значний вплив на формування «Зорі» як національного загальноукраїнського видання. Він прискіпливо ставився як до письменників, які надсилали свої поетичні та прозові твори, так і до тематики писань. Відповідно журнал якісно змінився. Про працю в часописі «Зоря» І. Франко писав у листах до О. Кониського, опублікованих у виданні «Життя й революція» *[9, с. 234–242]*. Він не дуже був задоволений через те, що свою роботу в редакції постійно мав узгоджувати з редакторами «Зорі» О. Партицьким і М. Подолинським.

У часописі «Зоря» друкували дослідження Ом. Огоновського, твори Т. Шевченка, А. Свидницького, Панаса Мирного, І. Франка, І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, І. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, О. Кобилянської, Б. Лепкого та інших; літературно-критичні, публіцистичні та історичні статті І. Франка, П. Грабовського, М. Вороного, В. Лукича й інших авторів. Дуже активно редакція видання заохочувала до публікацій творів молодих талановитих

авторів. Ще одним із важливих питань, які порушували на сторінках часопису, був орфографічний правопис. Раніше в «Зорі» використовували етимологічний правопис, тільки від 1891 року – публікували фонетичним правописом. Відтоді на його сторінках друкували статті, замітки, які віддзеркалювали проблему введення фонетичного правопису в писемну практику Заходу України *[26, арк. 45 зв., 64 зв.]*. Варто зауважити, що Літературне товариство імені Шевченка зверталося до міністерства освіти, до Краєвої шкільної ради з питанням про введення в школах і уряді фонетичного правопису *[26, арк. 64, 66, 69, 70 зв.]*. Фонетичний правопис уведено в галицьких народних і середніх школах офіційно в 1893 році, як і в урядах та всіх урядових публікаціях українською мовою.

У період діяльності Літературного товариства імені Шевченка тривала активна співпраця членів Товариства з європейськими народознавчими товариствами, вони брали участь у наукових конференціях та з'їздах за кордоном і приймали у Товаристві іноземних дослідників. Чеська, словацька, хорватська, сербська тематика була представлена на сторінках згаданих видань. Завдяки публікаціям у часописах «Правда» і «Зоря» український читач мав можливість дізнатися про культурно-просвітній та соціально-політичний поступ народів, близьких йому за духом і національними прагненнями, і це сприяло взаємопроникненню культур та їхньому взаємозбагаченню. Дуже докладно про це написав Олександр Барвінський у статті «Взаємини з сербами, з Україною і Буковиною» у книзі «Спомини з мого життя» *[2]*. Зокрема, зазначив, що професор, видавець альманаху «Вила» Стоян Новакович «не міг налюбуватися народними оповіданями українськими і найшов у них повну схожість народних звичаїв і світогляду з сербськими звичаями і поглядами» *[2, с. 99]*. І. Олексів присвятила цій проблемі статтю «Роль галицького часопису "Правда" (1867–1898 рр.) у висвітленні національно-культурного поступу сербського народу та українсько-сербських книжкових зв'язків» *[41]*. У «Зорі» (1886, 1 січ.), у рубриці «Очерки изъ исторіи сучасныхъ славяньскихъ литературъ», опублікована стаття чеського письменника, дослідника українського народного побуту Франтішека Ржегоржа про чеського поета Сватоплука Чеха. Франтішек Ржегорж у 1877–1890 роках жив у Галичині, вивчаючи побут, звичаї, медицину українців (зокрема гуцулів, бойків, лемків). Він друкував свої статті про галицьку Русь, зокрема

«Руске село», «Рускій похоронъ», та розвідку про Маркіяна Шашкевича в чеських часописах "Svetozor", "Slovansky Sbornik" та інших.

Як додаток до журналу «Зоря» впродовж 1883–1885 років виходила також «Бібліотека "Зорі"» під редакцією О. Партицького, в якій публікували літературні твори й наукові дослідження *[26, арк. 16]*.

Отже, часопис «Зоря» був дуже популярним, і, відповідно, було достатньо його передплатників як у Галичині, так і в Наддніпрянщині. У протоколах засідань Виділу від 2 грудня 1891 року і 18 листопада 1892 року поміщено статистичну таблицю передплатників часопису «Зоря» за 1891 і 1892 роки в Росії, Галичині і Львові *[26, арк. 73, 92 зв.]*. В. Дорошенко у праці «Огнище української науки. Наукове товариство ім. Шевченка» *[17, с. 22]* зазначив, що через заборону російською цензурою часопис переправляли здебільшого нелегально, крім того, друкували його на тонкому папері.

У 1988 році Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника (тепер – Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника) видала систематичний покажчик змісту часопису «Зоря» 1880–1897, який уклав відомий бібліограф Олександр Данилович Кізлик. Оскільки часописи «Зоря» і «Правда» раритетні, вони оцифровані і викладені на сайті електронної бібліотеки «Чтиво».

У протоколі VI Загальних зборів Товариства від 24 березня 1890 року зазначено, що з ініціативи професора Д. Гладиловича й О. Барвінського ухвалено рішення про видання щорічного наукового історично-філологічного збірника, присвяченого русько-народним справам *[26, арк. 54 зв.]*. О. Барвінський на цих зборах запропонував не обмежуватися лише філологічним та історичним напрямом, який був провідним, а розширювати тематику з інших галузей наук *[26, арк. 58 зв.]*. Також рекомендовано, щоб у цьому збірнику, крім наукових статей, подавали статут і щорічні справоздання. На думку проф. О. Барвінського, це дало б змогу в майбутньому досліджувати історію Літературного товариства імені Шевченка. Перший том «Записок» планували видати у 1890 році, однак за браком наукових статей він не вийшов *[26, арк. 64 зв., 68 зв., 76, 85 зв., 88–88 зв.]*.

О. Кониський запропонував написати наукові праці для збірника В. Антоновичу, І. Нечуєві-Левицькому та іншим. Але до «Записок», крім статей самого О. Кониського, не надійшло жодної. Підтверджено цей факт у його листі до О. Барвінського від 18 червня

1890 року, який зберігається у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника: «За статті до збірника Товариства Шевченка я прохав і обіцяли Антонович, Лучицький, Мова і Нечуй; але вже й терміни давно минули, а ті обіцянки – мабуть так, як і інші колишні, – пішли за вітром. Не скажу вже, що з того й вийде. Тільки журби та суму, більш нічого» *[30]*. Як зазначив М. Возняк, ця проблема завадила виходу першого тому «Записок» у 1890–1891 роках, як це постановили Загальні збори *[8, с. 340]*. Перший том «Записок Товариства імени Шевченка» вийшов у 1892 році під редакцією Юліана Целевича. До нього увійшло п'ять ґрунтовних статей: Михайла Грушевського (під псевдонімом М. Сергієнко) «Громадський рух на Вкраїні-Руси в XIII віці»; Тадея Рильського «Студії над основами розкладу богацтва»; критично-біографічний нарис Олександра Кониського, присвячений дитячим рокам Т. Шевченка; Олександра Колесси про українські народні пісні в поезіях Богдана Заклинського; Олександра Барвінського про заснування і розвиток Літературного товариства імені Шевченка у Львові з метою організації наукової роботи. Стаття Т. Рильського «Студії над основами розкладу богацтва» була першою українською працею із суспільної економіки. Статті М. Грушевського, О. Кониського та О. Колесси вийшли окремими виданнями як відбитки із «Записок». На видання кошти надійшли зі Сходу України. Протокол від 18 листопада 1892 р. повідомляє про готовність «Записок» *[26, арк. 92 зв.]*. Товариство старалося нав'язати контакти з найбільшими європейськими університетами і науковими інституціями, надсилаючи їм свої видання. Відповідно у протоколах засідань Виділу за грудень 1892 року – січень-лютий 1893 р. йдеться про відправлення «Записок» до фахових наукових товариств, в університети України, Польщі, Австрії, Німеччини, Франції та Росії, в редакції часописів, відомим ученим *[26, арк. 92–94 зв.]*. Зокрема університетам: Львова, Києва, Харкова, Одеси, Варшави, Кракова, Праги, Софії, Белграда, Москви, Санкт-Петербурга, Томська та ін.; товариствам: Історичному товариству імені Нестора Літописця в Києві; Філологічному обществу в Санкт-Петербурзі та ін.; редакціям часописів і видавництв: «Кіевская старина» й «Университетскіе известія» (Київ), «Вестник Европы», «Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских» і «Этнографическое обозрѣніе» (Москва), «Русская мысль» (Париж), "Kwartalnik historyczny" (Львів), "Athenaeum" (Варшава),

“Przegląd Powszechny” (Краків) та інші; відомим вченим: М. Драгоманову, Д. Багалію (Харків), Г. Креку (Словенія), Т. Масарикові (Чехословаччина), О. Брікнеру (Санкт-Петербург), В. Ягичеві (Хорватія) та іншим. Крім того, персонально вислано по два примірники О. Конiському, В. Антоновичу і деяким членам Літературного товариства імені Шевченка *[26, арк. 54 зв., 92]*.

У звіті про діяльність Товариства за 1883–1884 роки зазначено, що «рух литературний збільшився значно в послiднім десятку літ: поважне число книжок наукового и беллетристичного змісту свідчит о розвою малоруської литературы в Галичині в ріжних напрямах, а видаванє часописей як політичних, литературних, педагогичних, гумористичних єсть доказом, що Народовці віруючи кріпко в незрушену силу и світлість своєї идеї стараються всіма силами здобувати собі терен и живому народному слову запевнити в Галичині раз на всегда перевагу и тревалу побіду над штучно витвореним в літературі нічим неоправданим язичієм» *[24, арк. 2]*. Про видання Літературного товариства імені Шевченка подають різні дані. В. Дорошенко і В. Гнатюк зазначали, що за 1873–1892 роки Літературне товариство імені Шевченка випустило 20 власних видань, не враховуючи підручників та інших комерційних книжок, кошти від продажу спрямовували на утримання друкарні й інші потреби. О. Ковалишин у статті «Освітньо-просвітницька діяльність Літературного товариства імені Шевченка (1873–1892 рр.)» зазначає про 100 книжок *[27, с. 229]*. О. Купчинський у додатку до дослідження про видавничу діяльність Літературного товариства імені Шевченка у 1873–1892 роках на основі бібліографічних джерел подав «Список книжкових та інших видань друкарні Товариства ім. Шевченка у Львові у 1874–1892 роках» з 944 позиціями *[32]*.

У друкарні Літературного товариства імені Шевченка, згідно зі статутом, домінантною була українська мова, проте тут публікували також видання російською, польською, німецькою, латинською мовами. У відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, в особовому архіві українського галицького адвоката, члена НТШ Мелітона Бучинського, зберігається відозва, яку склав директор друкарні Літературного товариства імені Шевченка К. Беднарський у липні 1881 року щодо його друкарні: «Забезпечена “швидкими” і ручними машинами, як також дуже великим вибором руських, польських,

німецьких і грецьких черенок, друкарні під силу виконувати різні друки: саме вона друкує усіма мовами праці, плакати, таблиці, господарські та купецькі книги, цінники, конта, бухгалтерські бланки, рахунки, переліки потрав, каталоги... і взагалі все що лише належить до сфери друкарського мистецтва» *[20]*. Управа Літературного товариства імені Шевченка відповідала за діяльність друкарні, зокрема, за фінансовий стан, відбір книжок для друку та інші організаційні функції, а значну частину обов'язків виконував директор. Її стан значно покращився з приходом на посаду директора Карла Беднарського, якому були близькі ідеї Товариства і його завдання. Він розширив площу друкарні, сприяв застосуванню нових друкарських технологій, укладав добре оплачуваний репертуар книжок та інших друків, щоправда, погоджуючи його з адміністратором Товариства *[26, арк. 71 зв., 91–93 зв.]*. Друкарню переносили з приміщення Гіпотечного банку (вул. Крива, 2) на вулицю Академічну, 8, а пізніше – на вулицю Чарнецького, 26 (нині – вул. Винниченка, 26). Про це писав О. Купчинський у статті «Карло (Кароль) Беднарський (4 листопада 1848 – 23 квітня 1911) – директор друкарні Наукового товариства імені Шевченка» *[33]*. Варта уваги і стаття О. Палюх «Українське книговидання у Львові XIX ст.: роль друкарень Ставропігійського інституту та Наукового товариства ім. Шевченка», яка ґрунтується на архівних матеріалах *[42]*. У протоколах засідань Виділу і Загальних зборів часто подавали фінансовий звіт Товариства з інформацією про видатки на друкарню *[24, арк. 3–6; 26, арк. 16, 16 зв., 25 зв.–26 зв., 33–34 зв., 41–42 зв., 48 зв., 49, 57, 57 зв., 78, 78 зв., 87]*. Крім того, у ЦДІА України у м. Львові, у фонді НТШ, зберігається «Касова книга» за 1873–1885 роки. Друкарня Літературного товариства імені Шевченка впродовж 1874–1892 років сумлінно, хоч із труднощами, виконувала покладені на неї завдання.

На жаль, Літературне товариство імені Шевченка не створило власної бібліотеки, а всю друковану продукцію передавало бібліотеці «Просвіти» *[26, арк. 28 зв.]*. К. Сушкевич, перший голова Літературного товариства імені Шевченка, заповів свою книгозбірню цьому Товариству, але пізніше її продали на погашення боргів *[26, арк. 14]*.

У передмові до видання «Бібліографія записок Наукового товариства імені Шевченка. Томи I–CCXL. 1892–2000» зазначено: «Літературне "Товариство ім. Т. Шевченка" діяло близько 20 років. Але

в нових історичних умовах кінця 1880-х – початку 1890-х років воно стало не виправдовувати покладених на нього завдань, і як наслідок культурно-освітню його роботу успішно перехопило Товариство "Просвіта", видавничу – конкуруюча друкарня Ставропигії» *[5, с. 4]*. Таке становище Товариства не влаштовувало науковців як Галичини, так і Наддніпрянщини. Відповідно з Наддніпрянської України почали надходити пропозиції до Товариства з метою організації наукової роботи. Чинний тоді статут Товариства не сприяв активній науковій діяльності його членів, і, як наслідок, розпочалося удосконалення основного документа. З ініціативою наддніпрянських українців, насамперед О. Кониського і професора В. Антоновича, збігалося прагнення галичан, «речником» яких був О. Барвінський. Він почав активно боротися за втілення цих планів. Питання зміни у діяльності Товариства висвітлено у його статті «Про заснованнє і дотеперішнїй розвиток Товариства ім. Шевченка у Львові» *[3]*. Зокрема, він писав: «А все-ж таки при найщирших змаганнях своїх членів, не змогло товариство ім. Шевченка вповнї сповнити сеї великої задачі, що-б справдї стати осередком і огнищем розвитку лїтератури і науки українсько-руської. Адмінїстрация друкарні і фінансова сторона товариства забирали кожночасному видїлови товариства вельми багато часу і випирали лїтературні і наукові змагання на другий плян» *[3, с. 210]*. О. Кониський у лютому 1889 року опублікував у часописі «Правда» статтю, присвячену діяльності Товариства, в якій пропонував змінити статут, згідно з яким воно мало більше займатися науковою роботою: «Товариство ім. Шевченка повинно бути науковим товариством, зорґанїзованим на лад "сербскога ученог дружтва" або колишнёго "towarzystwa przyjaciól nauk" в Кракові, що би стало засновником будущої українсько-руської академії наук» *[28; 29]*. Відповідно на V Загальних зборах 7 квітня 1889 року це питання було винесено на порядок денний і викликало дискусію серед учасників. Основною причиною, яка не сприяла розвитку літературно-наукової діяльності Товариства, визнали нестачу людей, які могли займатися наукою, а також низьке матеріальне забезпечення Товариства *[26, арк. 55]*. Тому на цих самих зборах пропонували злиття Літературного товариства імені Шевченка і товариства «Просвіта» в «одно просвітно-наукове товариство, котре орудуючи спільними фондами могло би відповідно

зоорганізуватися і проводити наукову працю» *[26, арк. 50, 52 зв.]*. Проте за рік, у 1890 році, на Загальних зборах проф. О. Барвінський рекомендував змінити статут і назву Товариства на Наукове товариство імені Шевченка *[26, арк. 61]*. 13 березня 1892 року на Загальних зборах Літературного товариства імені Шевченка було затверджено новий статут та назву – Наукове товариство імені Шевченка, метою якого було розвивати науку рідною мовою, плекати мистецтво, збирати і зберігати усякі пам'ятки, старожитності і наукові цінності Русі-України, а також розвивати різні галузі – філософію, економію, право, математику та природничі науки. Виконання цього завдання стало можливим завдяки залученню широкого кола українських наукових сил.

Висновки. Заснування Літературного товариства імені Шевченка відповідало національним прагненням українців, розділених кордонами двох імперій. Воно діяло у складних фінансових і політичних умовах, проте йому вдалося згуртувати прогресивні наукові сили та виховати нове покоління дослідників української науки з історії, літератури. Спільна праця галицької і наддніпрянської інтелігенції сприяла формуванню єдиного загальноукраїнського інтелектуального простору, подоланню кордонів для діяльності українців в освітньо-просвітницькій сфері, актуалізувала ідеї загальноукраїнської єдності, державницьких устремлінь. Започаткована Товариством на цьому етапі історичного поступу низка освітньо-наукових ініціатив у галузі видавничої справи, підтримці періодичних видань, пропагуванні української мови і літератури, висвітленні правдивих сторінок історії та культури рідного народу була продовжена і втілена на наступних етапах його діяльності. У статті ґрунтовно окреслено передумови виникнення Товариства, фінансове становище, видавничу діяльність, наукову роботу. Розкрито внесок засновників Товариства К. Сушкевича, О. Барвінського, Ом. Огоновського, О. Кониського, М. Драгоманова, І. Франка, головних часописів Товариства – «Правда» і «Зоря». Частково досліджено співпрацю Літературного товариства імені Шевченка із закордонними науковими установами й організаціями. Аргументовано закономірність перетворення Літературного товариства імені Шевченка в Наукове товариство імені Шевченка, оскільки українська наука на західноукраїнських землях провадить тяглість саме від цієї інституції.

1. Андрусяк Т. Товариство імені Шевченка та його роль у розвитку української правової думки (до 140-річчя заснування). *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2013. Вип. 57. С. 81–87.
2. Барвінський О. Взаємини з сербами, з Україною і Буковиною. Барвінський О. *Спомини з мого життя*. Нью-Йорк ; Київ : Смолоскип, 2004. С. 99–100.
3. Барвінський О. Про заснованнє і дотеперішній розвиток Товариства ім. Шевченка у Львові. *Записки НТШ*. 1892. Т. І. С. 209–212.
4. Баштовый И. [Нечуй-Левицький І.]. Украинство на літературныхъ позвах зъ Московщиною. У Львовѣ : Зъ друкарнѣ товариства имени Шевченка, 1891. 214 с.
5. Бібліографія записок Наукового товариства імені Шевченка. Томи I–CCXL. 1892–2000 / Наукове т-во ім. Шевченка ; уклад. В. Майхер ; ред. О. Купчинський. Львів, 2003. 742 с. (Науково-довідкові видання. Серія 1. Бібліографія ; т. 13).
6. Білецький Л. Омелян Огоновський. Вінніпег : накладом Української Вільної Академії Наук, 1950. 68 с. (Українські вчені ; чис. 2).
7. Вахнянин А. Спомини з життя. Львів, 1908. 138 с.
8. Возняк М. Ол. Кониський і перші томи «Записок». *Записки НТШ*. 1929. Т. 150. С. 339–390.
9. Возняк М. Тринадцять листів Ів. Франка до Ол. Кониського. *Життя й революція*. 1927. № 5. С. 233–242.
10. Гнатюк В. Наукове товариство імени Шевченка у Львові : іст. нарис першого 50-річчя – 1873 – 1923. 2-ге вид. Мюнхен ; Париж, 1984. 170 с.
11. Грушевський М. Дотеперішній розвій Наукового Товариства імени Шевченка. *Хроніка НТШ*. 1900. Чис. 1. С. 3–19.
12. Грушевський М. Памяти Олександра Кониського. *Записки НТШ*. 1901. Т. 39. С. 1–14.
13. Ґерич Ю. Статути Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. *Український історик*. 1973. Чис. 1–2. С. 43–64.
14. Демуз І. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові (кінець XIX – початок XX ст.): сучасна вітчизняна історіографія. *Переяславський літопис* : зб. наук. статей. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 6. С. 149–174.
15. Дисак Ф. Іван Франко в журналі «Зоря». *Пресознавчі студії* : історія, теорія, методологія. 2006. Вип. 19 (7). С. 93–112.
16. Дорошенко В. Наукове товариство імени Шевченка у Львові (1873–1892–1912 рр.). Київ ; Львів, 1913. 88 с.
17. Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове товариство ім. Шевченка. З нагоди 75-річчя його заснування. Нью-Йорк ; Філядельфія, 1951. 116 с.

18. Драгоманов М. Австро-руські спомини. *Житє і слово*. 1898. Чис. 1. С. 177–179.
19. Драгоманов М. [Рец. на]: Записки Товариства ім. Шевченка. Видавництво, присвячене науці і письменству україньско-руского народу (Львів, 1892, Т. 1). *Народ.* 1893. 15 юля (чис. 14). С. 128–130.
20. Друкарня Товариства ім. Шевченка: Відозва // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 17 (М. Бучинський). Од. зб. 8. Арк. 1 зв.
21. Дяченко О. В. Діяльність Олександра Кониського в НТШ. *Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті.* 2011. Вип. 9. С. 81–89.
22. Єфремов С. Історія українського письменства. Вид. 3-тє, з одмінами і додатками. Київ, 1917. 459, XVI с.
23. Зайцева З. І. Інституціоналізація української науки наприкінці XIX – на початку XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук / НАН України, Ін-т історії України. Київ, 2007. 470 с.
24. Звіт про діяльність за 1883–1884 рр. [Фрагмент] // ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 19. 6 арк. URL: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-2-2#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-2006%2C-205%2C6466%2C4088.
25. Історія Наукового Товариства ім. Шевченка: З нагоди 75-річчя його заснування 1873–1948. Нью-Йорк ; Мюнхен : накладом Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка, 1949. 51 с.
26. Книга протоколів Загальних зборів членів товариства за 1883–1893 рр. // ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 30. 98 арк. URL: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-3-1#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-2006%2C-205%2C6466%2C4088.
27. Ковалишин О. Освітньо-просвітницька діяльність Літературного товариства імені Шевченка (1873–1892 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Львів, 2016. Вип. 31. С. 226–233.
28. Кониський О. До реформи Товариства ім. Т. Шевченка. *Правда.* 1889. № 2. С. 307, 308.
29. Кониський О. До реформи Товариства ім. Т. Шевченка. *Правда*. 1892. № 3. С. 176.
30. Кониський О. Лист до О. Барвінського від 18 червня 1890 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 11 (О. Барвінський). Од. зб. 1436. Арк. 30.
31. Кубійович В. Нарис історії наукового товариства ім. Шевченка (1873–1949). Львів, 1991. 53 с.
32. Купчинський О. Видавнича діяльність Товариства імені Шевченка у Львові у 1874–1892 роках. Купчинський О. *Наукове Товариство ім. Шевченка* : дослідження, матеріали. Львів, 2013. Т. 4 : Вибрані статті та повідомлення. С. 140–220.

33. Купчинський О. Карло (Кароль) Беднарський (4 листопада 1848 – 23 квітня 1911) – директор друкарні Наукового товариства імені Шевченка. Купчинський О. *Відомі та маловідомі постаті національної науки й культури* : вибрані статті та повідомлення. Львів, 2011. Т. 3 : Вибрані статті та матеріали. С. 314–322.
34. Купчинський О. 140 Науковому товариству ім. Шевченка. *Вісник НТШ* (Львів). 2013. Чис. 49. С. 1–8.
35. Кучер Р. В. Наукове товариство імені Т. Шевченка: Два ювілеї. Київ, 1992. 112 с.
36. Лев В. Наукова і видавнича праця НТШ. *Альманах Українського Народного Союзу*. Джерзі Сіті ; Нью Йорк : Свобода, 1973. С. 55–62.
37. Лев В. Сто років праці для науки й нації : коротка історія Наукового Товариства ім. Шевченка. Нью-Йорк : Наук. Т-во ім. Шевченка в ЗДА, 1972. 55 с.
38. Нарис історії «Просвіти» / Р. Іваничук, Т. Комаринець, І. Мельник, А. Середяк. Львів ; Краків ; Париж, 1993. 232 с. (Популярна енциклопедія «Просвіти» ; чис. 1).
39. Нове руско-народне товариство (им. Шевченка). *Правда*. 1873. № 21. С. 718–720.
40. Огоновський О. Моєму критикові. Відповідь О. Пипінови на його статтю «Особая история русской литературы». Львів, 1890. 47 с.
41. Олексів І. Роль галицького часопису «Правда» (1867–1898 рр.) у висвітленні національно-культурного поступу сербського народу та українсько-сербських книжкових зв'язків. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. 2009. Вип. 1. С. 3–18.
42. Палюх О. Українське книговидання у Львові XIX ст.: роль друкарень Ставропігійського інституту та Наукового товариства ім. Шевченка. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника*. 2008. Вип. 1 (16). С. 54–72.
43. Періодичні та серійні видання Наукового товариства імені Шевченка (1885–1939) : анот. покажчик / Наук. Т-во ім. Т. Шевченка у Львові, Комісія бібліографії і книгознавства ; Т. Ю. Кульчицька (уклад. і авт. передм.) ; Л. І. Ільницька (бібліогр. ред.). Львів, 1990. 103 с. (Науково-довідкові видання ; т. 1).
44. Пляцко Р. Іван Пулюй: визнання (До 175-річчя від народження). *Вісник НТШ* (Львів). 2020. Вип. 64. С. 42–49.
45. Пыпинъ А. [Пипін О.]. Особая исторія русской литературы. *Вестник Европы* (Петербург). 1890. Т. 5, кн. 9. С. 241–274.
46. Савенко В. В. Роль Наукового товариства ім. Шевченка в українському національному відродженні (друга половина XIX ст. – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук / Чернів. держ. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 1997. 289 с.

47. Справозданє з первих загальних зборів Товариства имени Шевченка. Львів : накладом Товариства. В друкарни Товариства имени Шевченка під зарядом Фр. Сарніцкого, 1874. 14 арк. URL: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-2-1#?c=0&m=0&s=0&cv=4&xywh=54%2C1273%2C2338%2C1478.
48. Статут Наукового Товариства імени Шевченка // ЦДІА України у м. Львові. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 1. 3 арк. URL: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-1-1#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-2006%2C-205%2C6466%2C4088.
49. Статут товариства имени Шевченка. *Правда*. 1873. № 21. С. 718–728.
50. Стахів М. Наукове Товариство ім. Шевченка в Краю і на еміграції : з приводу сторічного ювілею діяльности НТШ – 1873–1973. *Альманах Українського Народного Союзу*. Джерзі Сити ; Ню Йорк : Свобода, 1973. С. 63–75.
51. Студинський К. Галичина й Україна в листуванні 1862–1884 р.р. : матеріяли до історії української культури в Галичині та її зв'язків з Україною. Харків ; Київ : Пролетар, 1931. 604 с.
52. Студинський К. Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові (1873–1928 рр.). *Записки НТШ*. 1929. Т. CL. С. IX–XVIII.
53. Франко І. З остатніх десятиліть XIX в. Франко І. *Твори* : в 50 т. Київ : Наук. думка, 1984. Т. 41 : Літературно-критичні праці (1890–1910). С. 471–529.
54. Франко І. «Правда», письмо наукове і літературне від 1867 до 1883 року. Франко І. *Додаткові томи до зібрання творів у п'ятдесяти томах*. Київ : Наук. думка, 2008. Т. 53 : Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці 1876–1895. С. 108–110.
55. Франко І. Про життя і діяльність Олександра Кониського. Франко І. *Додаткові томи до зібрання творів у п'ятдесяти томах*. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 54 : Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці 1896–1916. С. 311–337.
56. Франко І. Професор Омелян Огоновський. Франко І. *Твори* : в 50 т. Київ : Наук. думка, 1986. Т. 43 : Фольклористичні та літературно-критичні праці. 482 с.
57. Франко І. Товариство імені Шевченка. Франко І. *Додаткові томи до зібрання творів у п'ятдесяти томах*. Київ : Наук. думка, 2008. Т. 53 : Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці 1876–1895. С. 270–273.

References

1. Andrusiak, T. (2013). Tovarystvo imeni Shevchenka ta yoho rol u rozvytku ukrainskoi pravovoi dumky (do 140-richchia zasnuvannia) [The Shevchenko Society and its role in the development of Ukrainian legal thought (to the

140th anniversary of its foundation)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia yurydychna*, 57, pp. 81–87. [in Ukr.].
2. Barvinskyi, O. (2004). Vzaiemyny z serbamy, z Ukrainoiu i Bukovynoiu [Relations with the Serbs, with Ukraine and Bukovina]. Barvinskyi O. *Spohady z moho zhyttia*. Niu-York ; Kyiv : Smoloskyp, pp. 99–100. [in Ukr.].
3. Barvinskyi, O. (1892). Pro zasnuvannia i doteperishnii rozvytok Tovarystva im. Shevchenka u Lvovi [About the foundation and current development of Shevchenko Society in Lviv] *Zapysky NTSh*, I. pp. 209–212. [in Ukr.].
4. Bashtovyi, Y. [Nechui-Levytskyi, I.]. (1891). Ukraynstvo na literaturnykh pozvakh z Moskovshchynoiu [Ukrainianism in literary contests with the Muscovite region]. U Lvovi : Z drukarni tovarystva imeny Shevchenka. 214 p. [in Ukr.].
5. Maikher, V. (comp.), Kupchynskyi, O. (ed., 2003). Bibliohrafiia zapysok Naukovoho tovarystva im. Shevchenka. Tomy I–CCXL. 1892–2000 [Bibliography of notes of Shevchenko Scientific Society.Vol. 1–240. 1892–2000] / Naukove tovarystvo im. Shevchenka. Lviv, 742 p. (Naukovo-dovidkovi vydannia, 1. Bibliohrafiia ; 13). [in Ukr.].
6. Biletskyi, L. (1950). Omelian Ohonovskyi. Vinnipeh : nakladom Ukrainskoi Vilnoi Akademii Nauk, 68 p. (Ukrainski vcheni ; 2). [in Ukr.].
7. Vakhnianyn, A. (1908). Spomyny z zhytia [Memories from life]. Lviv, 138 p. [in Ukr.].
8. Vozniak, M. (1929). Ol. Konyskyi i pershi tomy "Zapysok" [O. Konyskyi and the first volumes of "Notes"]. *Zapysky NTSh*, 150, pp. 339–390. [in Ukr.].
9. Vozniak, M. (1927, 5). Trynadtsiat lystiv Iv. Franka do Ol. Konyskoho [Thirteen letters of Iv. Franko to Ol. Koniskyi]. *Zhyttia i revoliutsiia*, pp. 233–242. [in Ukr.].
10. Hnatiuk, V. (1984). Naukove tovarystvo imeny Shevchenka u Lvovi : ist. narys pershoho 50-richchia – 1873 – 1923 [Shevchenko Scientific Society in Lviv: a historical essay of the first 50th anniversary – 1873 – 1923]. 2-he vyd. Miunkhen ; Paryzh, 170 p. [in Ukr.].
11. Hrushevskyi, M. (1900). Doteperishnii rozvii Naukovoho tovarystva im. Shevchenka [The current development of Shevchenko Scientific Society]. *Khronika NTSh*, 1, pp. 3–19. [in Ukr.].
12. Hrushevskyi, M. (1901). Pamiaty Oleksandra Konyskoho [In memory of Oleksandr Konyskyi]. *Zapysky NTSh*, 39, pp. 1–14. [in Ukr.].
13. Gerych, U. (1973, 1–2). Statuty Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka u Lvovi [Statutes of Shevchenko Scientific Society in Lviv]. *Ukrainskyi istoryk*, pp. 43–64. [in Ukr.].
14. Demuz, I. (2014). Diialnist Naukovoho Tovarystva imeni Tarasa Shevchenka u Lvovi (kinets XIX – pochatok XX st.): suchasna vitchyzniana istoriohrafiia [An activity of Taras Shevchenko Scientific Society in Lviv

(end of the 19th – beginning of the 20th century): modern patrimonial historiography]. *Pereiaslavskyi litopys* : zb. nauk. statei. Pereiaslav-Khmelnytskyi, 6. pp. 149–174. [in Ukr.].
15. Dysak, F. (2006). Ivan Franko v zhurnali "Zoria" [Ivan Franko in "Zorya" magazine]. *Presoznavchi studii* : istoriia, teoriia, metodolohiia, 19 (7), pp. 93–112. [in Ukr.].
16. Doroshenko, V. (1913). Naukove tovarystvo imeny Shevchenka u Lvovi (1873–1892–1912 rr.) [Shevchenko Scientific Society in Lviv (1873–1892–1912)]. Kyiv ; Lviv, 88 p. [in Ukr.].
17. Doroshenko, V. (1951). Ohnyshche ukrainskoi nauky. Naukove tovarystvo im. Shevchenka. Z nahody 75-richchia yoho zasnuvannia [Academy of Ukrainian Science – Shevchenko Scientific Society. On the occasion of the 75th anniversary of its founding]. Niu-York ; Filiadelfiia, 116 p. [in Ukr.].
18. Drahomanov, M. (1898, 1). Avstro-ruski spomyny [Austro-Russian memories]. *Zhytie i slovo*, pp. 177–179. [in Ukr.].
19. Drahomanov, M. (1893, 14, July 15). [Rets. na]: Zapysky Tovarystva im. Shevchenka (Lviv, 1892, 1) [Review on: Launching of Shevchenko Society (Lviv, 1892, Vol. I)]. *Narod*, pp. 128–130. [in Ukr.].
20. Drukarnia Tovarystva im. Shevchenka: Vidozva [Printing house of the Shevchenko Society: Recall] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 17 (M. Buchynskyi), file 8, fol. 1 zv. [in Ukr.].
21. Diachenko, O. V. (2011). Diialnist Oleksandra Konyskoho v NTSh [Activity of Oleksandr Koniskyi in Shevchenko Scientific Society]. *Naddniprianska Ukraina: istorychni protsesy, podii, postati*, 9, pp. 81–89. [in Ukr.].
22. Yefremov, S. (1917). Istoriia ukrainskoho pysmenstva [History of Ukrainian literature]. Vyd. 3-tie. Kyiv, 459, XVI p. [in Ukr.].
23. Zaitseva, Z. I. (2007). Instytutsionalizatsiia ukrainskoi nauky naprykintsi XIX – na pochatku XX st. [Institutionalization of Ukrainian science at the end of the 19th and the beginning of the 20th century] : dys ... d-ra ist. nauk. Kyiv, 470 p. [in Ukr.].
24. Zvit pro diialnist za 1883–1884 rr. [Report on activities for 1883–1884] // TsDIA Ukrainy u m. Lvovi. F. 309, inventary 1, file 19, 6 fol. Retrieved from: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-2-2#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-2006%2C-205%2C6466%2C4088. [in Ukr.].
25. Istoriia Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka: Z nahody 75-richchia yoho zasnuvannia 1873–1948 [History of Shevchenko Scientific Society: On the occasion of the 75th anniversary of the foundation 1873–1948]. (1949). Niu-York ; Miunkhen : nakladom Nauk. T-va im. T. Shevchenka, 51 p. [in Ukr.].
26. Knyha protokoliv Zahalnykh zboriv chleniv tovarystva za 1883–1893 rr. [The book of minutes of the General Meeting of members of the society for 1883–1893] // TsDIA Ukrainy u m. Lvovi. F. 309, inventary 1, file 30,

98 fol. Retrieved from: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-3-1#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-2006%2C-205%2C6466%2C4088. [in Ukr.].
27. Kovalyshyn, O. (2016). Osvitno-prosvitnytska diialnist Literaturnoho tovarystva imeni Shevchenka u Lvovi (1873–1892 rr.) [Educational activist of the Shevchenko Literary Society in Lviv (1873–1892)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia pedahohichna*. Lviv, 31, pp. 226–233. [in Ukr.].
28. Konyskyi, O. (1889, 2). Do reformy Tovarystva im. T. Shevchenka [Before the reform of Shevchenko Society]. *Pravda*, pp. 307, 308. [in Ukr.].
29. Konyskyi, O. (1892, 3). Do reformy Tovarystva im. T. Shevchenka [Before the reform of Shevchenko Society]. *Pravda*, p. 176. [in Ukr.].
30. Konyskyi, O. Lyst do O. Barvinskoho vid 18 chervnia 1890 r. [Letter to O. Barvinskoho dated June 18, 1890] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 11 (O. Barvinskyi), inventary 1, file 1436, fol. 30. [in Ukr.].
31. Kubiiovych, V. (1991). Narys istorii Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka (1873–1949) [Essay on the history of Shevchenko Scientific Society (1873–1949)]. Lviv, 53 p. [in Ukr.].
32. Kupchynskyi, O. (2013). Vydavnycha diialnist Tovarystva imeni Shevchenka u Lvovi u 1874–1892 rokakh [Publishing activity of Shevchenko Society in Lviv in 1874–1892]. Kupchynskyi O. *Naukove Tovarystva im. Shevchenka* : doslidzhennia, materialy. Lviv, 4 : vybrani statti ta povidomlennia, pp. 140–220. [in Ukr.].
33. Kupchynskyi, O. (2011). Karlo (Karol) Bednarskyi (4 lystopada 1848 – 23 kvitnia 1911) – dyrektor drukarni Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka [Carlo (Karol) Bednarskyi (November 1848 – April 23, 1911) – director of the printing house of Shevchenko Scientific Society]. Kupchynskyi O. *Vidomi ta malovidomi postati natsionalnoi nauky y kultury* : vybrani statti ta povidomlennia. Lviv, 3 : Vybrani statti ta materialy, pp. 314–322. [in Ukr.].
34. Kupchynskyi, O. (2013, 49). 140 Naukovomu tovarystvu im. Shevchenka [140 of Shevchenko Scientific Society]. *Visnyk NTSh*. Lviv, pp. 1–8. [in Ukr.].
35. Kucher, R. V. (1992). Naukove tovarystvo imeni T. Shevchenka: Dva yuvilei [Shevchenko Scientific Society: Two anniversaries]. Kyiv, 112 p. [in Ukr.].
36. Lev, V. (1973). Naukova i vydavnycha pratsia NTSh [Scientific and publishing activity of Shevchenko Scientific Society]. *Almanakh Ukrainskoho Narodnoho Soiuzu*. Dzherzi Syti ; Niu York : Svoboda, pp. 55–62. [in Ukr.].
37. Lev, V. (1972). Sto rokiv pratsi dlia nauky y natsii : korotka istoriia Naukovoho tovarystva im. Shevchenka [One hundred years of work for science and the nation : a brief history of Shevchenko Scientific Society]. Niu-York : Nauk. T-vo im. Shevchenka v ZDA, 55 p. [in Ukr.].
38. Ivanychuk, R., Komarynets, T., Melnyk, I. & Serediak, A. (comp., 1993). Narys istorii “Prosvity” [Essay on the history of “Prosvity”]. Lviv ; Krakiv ; Paryzh, 232 p. (Populiarna entsyklopediia “Prosvity” ; 1). [in Ukr.].

39. Nove rusko-narodne tovarystvo (im. Shevchenka) [New Russian-People's Shevchenko Society]. (1873, 21). *Pravda*, pp. 718–720. [in Ukr.].
40. Ohonovskyi, O. (1890). Moiemu krytykovi. Vidpovid O. Pypinovy na yoho stattiu "Osobaia ystoryia russkoi lyteratury" [To my critic. O. Pypinova's response to his article "The Personal History of Russian Literature"]. Lviv, 47 p. [in Ukr.].
41. Oleksiv, I. (2009). Rol halytskoho chasopysu "Pravda" (1867–1898 rr.) u vysvitlenni natsionalno-kulturnoho postupu serbskoho narodu ta ukrainsko-serbskykh knyzhkovykh zviazkiv [The role of the Halit periodical "Pravda" (1867–1898) in covering the national and cultural progress of the Serbian people and Ukrainian-Serbian book ties]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho tsentru periodyky*, 1, pp. 3–18. [in Ukr.].
42. Paliukh, O. (2008). Ukrainske knyhovydannia u Lvovi XIX st.: rol drukaren Stavropihiiskoho instytutu ta Naukovoho tovarystva im. Shevchenka [Ukrainian book publishing in Lviv in the 19th century: the role of the printers of the Stavropygius Institute and the Shevchenko Scientific Society]. *Zapysky Lvivskoi naukovoi biblioteky im. V. Stefanyka*, 1 (16), pp. 54–72. [in Ukr.].
43. Kulchytska, T. Yu. (comp.), Ilnytska L. I. (ed., 1990). Periodychni ta seriini vydannia Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka (1885–1939) [Periodicals and serials of Shevchenko Scientific Society (1885–1939)] : anot. pokazhchyk / Nauk. T-vo im. T. Shevchenka u Lvovi. Komisiia bibliohrafii i knyhoznavstva. Lviv, 103 p. (Naukovo-dovidkovi vydannia ; 1). [in Ukr.].
44. Pliatsko, R. (2020, 64). Ivan Puliui: vyznannia (Do 175-richchia vid narodzhennia) [Ivan Puliuy: recognition (To the 175th anniversary of his birth)]. *Visnyk NTSh*. Lviv, pp. 42–49. [in Ukr.].
45. Pypin, A. [Pypin, O.] (1890, 5, 9). Osobaia ystoryia russkoi lyteratury [A specific history of Russian literature]. *Vestnyk Evropy* (Peterburh), pp. 241–274. [in rus.].
46. Savenko, V. V. (1997). Rol Naukovoho tovarystva im. Shevchenka v ukrainskomu natsionalnomu vidrodzhenni (druha polovyna XIX st. – pochatok XX st.) [The role of Shevchenko Scientific Society in the Ukrainian national revival (the second half of the 19th century – the beginning of the 20th century)] : dys. ... kand. ist. nauk. Chernivtsi, 289 p. [in Ukr.].
47. Spravozdanie z pershykh zahalnykh zboriv Tovarystva imeny Shevchenka [Report from the first general meeting of the Shevchenko Society]. (1874). Lviv : nakladom Tovarystva. V drukarny Tovarystva imeny Shevchenka pid zariadom Fr. Sarnitskoho. 14 fol. Retrieved from: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-2-1#?c=0&m=0&s=0&cv=4&xywh=54%2C1273%2C2338%2C1478. [in Ukr.].

48. Statut Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka [The Statute of Shevchenko Scientific Society] // TsDIA Ukrainy u m. Lvovi. F. 309, inventory 1, file 1, 3 fol. Retrieved from: https://eap.bl.uk/archive-file/EAP900-2-1-1#?c=0&m=0&s=0&cv=0&xywh=-2006%2C-205%2C6466%2C4088. [in Ukr.].
49. Statut tovarystva ymeny Shevchenka [The Statute of Shevchenko Society]. (1873, 21). *Pravda*, pp. 718–728. [in Ukr.].
50. Stakhiv, M. (1973). Naukove Tovarystvo im. Shevchenka v Kraiu i na emihratsii [Shevchenko Scientific Society in our land and in exile] : z pryvodu storichnoho yuvileiu diialnosty NTSh – 1873–1973. *Almanakh Ukrainskoho Narodnoho Soiuzu*. Dzherzi Syti ; Niu York : Svoboda, pp. 63–75. [in Ukr.].
51. Studynskyi, K. (1931). Halychyna y Ukraina v lystuvanni 1862–1884 r.r. : materiialy do istorii ukrainskoi kultury v Halychyni ta yii zviazkiv z Ukrainoiu [Galicia and Ukraine in the correspondence of 1862–1884 : materials on the history of Ukrainian culture in Galicia and other relations with Ukraine]. Kharkiv ; Kyiv : Proletar, 604 p. [in Ukr.].
52. Studynskyi, K. (1929). Naukove Tovarystvo im. Shevchenka u Lvovi (1873–1928 rr.) [Shevchenko Scientific Society in Lviv (1873–1928)]. *Zapysky NTSh*, 150, pp. IX–XVIII. [in Ukr.].
53. Franko, I. (1984). Z ostannikh desiatylit XIX v. [From the last decades of the 19th century]. Franko I. *Tvory* : v 50 t. Kyiv : Nauk. dumka, 41 : Literaturno-krytychni pratsi (1890–1910), pp. 471–529. [in Ukr.].
54. Franko, I. (2008). “Pravda”, pysmo naukove i literaturne vid 1867 do 1883 roku [“Pravda”, scientific and literary writing from 1867 to 1883]. Franko I. *Dodatkovi tomy do zibrannia tvoriv u piatdesiaty tomakh*. Kyiv : Nauk. dumka, 53 : Literaturoznavchi, folklorystychni, etnohrafichni ta publitsystychni pratsi 1876–1895, pp. 108–110. [in Ukr.].
55. Franko, I. (2010). Pro zhyttia i diialnist Oleksandra Konyskoho [About the life and activities of Oleksandr Konyskyi]. Franko I. *Dodatkovi tomy do zibrannia tvoriv u piatdesiaty tomakh*. Kyiv : Nauk. dumka, 53 : Literaturoznavchi, folklorystychni, etnohrafichni ta publitsystychni pratsi 1896–1916, pp. 311–337. [in Ukr.].
56. Franko, I. (1986). Profesor Omelian Ohonovskyi [Professor Omelyan Ogonovskyi]. Franko I. *Tvory* : v 50 t. Kyiv : Nauk. dumka, 43 : Folklorystychni ta literaturno-krytychni pratsi, 482 p. [in Ukr.].
57. Franko, I. (2008). Tovarystvo imeni Shevchenka [Shevchenko Scientific Society]. Franko I. *Dodatkovi tomy do zibrannia tvoriv u piatdesiaty tomakh*. Kyiv : Nauk. dumka, 53 : Literaturoznavchi, folklorystychni, etnohrafichni ta publitsystychni pratsi 1876–1895, pp. 270–273. [in Ukr.].

Liubov Kuzhel, Scientific Reserch of the Scientific Bibliography Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

Shevchenko Literary Society (1873–1891) as the forerunner of Shevchenko Scientific Society in Lviv (1892–1939) in the context of the unity of Ukrainian lands

Based on the review of the archival data, this article highlights the activities of the Schevchenko Literary Society as the forerunner of the Schevchenko Scientific Society in Lviv. The article investigates the general history of the Shevchenko Society, the events and conditions leading to its establishment, its structure, finances, operation of the printing house, and publishing activity. The participation of Galician public figures such as O. Barvinskyi, Om. Ogonovskyi, K. Sushkevych, S. Kachala, I. Franko and those of Transdniprian Ukraine – O. Konyskyi, M. Drahomanov, V. Antonovych, E. Myloradovych, M. Zhuchenko is discussed. The establishment of the Shevchenko Society was in keeping with the national aspirations of Ukrainians divided by the borders of two empires. The joint work of the Galician and Transdniprian intellectuals contributed to the creation of a common Trans-Ukrainian intellectual space, to overcoming the boundaries for the activities of Ukrainians in the educational sphere, and to bringing to the forefront the ideas of all-Ukrainian unity. The article provides an in-depth coverage of the events and conditions leading to the establishment of the Society, the creation and adoption of its charter, finances, scientific and literary work, and publishing activity. The article highlights the important role of the Shevchenko Literary Society's printing house in the publishing activity and fulfillment of its main charter task to aid in the development of the Ukrainian language and literature. Therefore, it performed a special role in the field of literature and self-education, combining popular science with cultural and educational work, especially in the 1880s. The importance of the main printed magazines of the Society, "Pravda" and "Zorya", in carrying out its leading tasks is emphasized. The cooperation of the Shevchenko Society with foreign scientific institutions and organizations has been studied to a limited extent. The article provides the reasoning for the transformation of the Schevchenko Literary Society into the Schevchenko Scientific Society in Lviv, given that Ukrainian science in the western Ukrainian lands has been driven by this institution.

Keywords: *Shevchenko Literary Society, Schevchenko Scientific Society in Lviv, Galicia, Trans-Dnieper Ukraine, educational activity, Ukrainian national idea.*